

СТАНОВИЩЕ

от Владимир Иванов Донеv,
доцент д-р от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
за дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
Област на висше образование
2. Хуманитарни науки
Професионално направление: 2.1. Филология
Научна специалност: Литература на народите на Европа, Америка, Африка,
Азия и Австралия
Автор: Христо Димитров
Тема: РЕЦЕПЦИЯТА НА ДАНТЕ В ТВОРЧЕСТВОТО НА Т.С. ЕЛИЪТ
Научен ръководител: проф. д.ф.н. Магдалена Костова-Панайотова

1. Дисертацията.

Дисертационният труд „Рецепцията на Данте в творчеството на Т. С. Елиът“ съдържа 196 страници и се състои от увод, четири аналитични глави, заключение и библиография, която включва 142 източника.

Дисертантът Христо Димитров е изпълнил минималните наукометрични изисквания в процедурата за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Реализирал е 3 публикации по темата на дисертацията в престижни научни издания, а трудът вече е отпечатан като книга в университетско издателство „Неофит Рилски“ през 2024 г.

2. Структура на дисертацията и научни приноси.

В увода на дисертацията авторът разяснява прецизно основанията и посоките, целите и задачите на своя анализ.

Обектът на изследване са основните поетически творби на Т. С. Елиът до 1942 г., а именно: „Любовната песен на Дж. Алфред Пруфрок“ (1915), „Геронтион“ (1920), „Пустата земя“ (1922), „Кухите хора“ (1925), „Пепелната сряда“ (1930) и „Четири квартета“ (1936-1942).

Основната цел на дисертацията е да покаже 1) че в поезията между 1915 г. – 1922 г. Елиът се отклонява от Дантевия разказ в частта на поемата „Ад“, като го доразвива или променя; 2) че в поезията между 1925 г. – 1930 г. препратките на Елиът към Дантевото „Чистилице“ са в съответствие с текста на Данте и че Елиът не се опитва да променя или доразвива разказа на поклонника; 3) че в „Четири квартета“ препратките на Елиът съответстват и на описателни аспекти от разказа

на поклонника от „Рай“, но и на сложните символични и теологични значения на Дантевия разказ.

Още в замисъла на изследването, а и в хода на анализа се открива едно ценно качество на авторската позиция – вътрешната перспектива на критическия поглед към диалога между поетическото творчество на Елиът и това на Данте, която създава удържащ център на взаимодействието в богатството от смислови проекции между двете поетически полета, в чието общо засичане гравитират сходни представи, образи и мотиви, които може да се разбягат ентропийно в галактиката от алюзии, ако не ги привлече отново в своята интерпретативна схема изследователят. Точно това е успял да направи докторантът – да огледа в еволюцията на диалога вселената от смислови проекции в поезията на двамата велики поети и да не се загуби в мъглявините на алюзиите, като винаги остава на разумна дистанция във вътрешното си убеждение във валидността на предложените наблюдения и асоциации.

За методологическите подстъпи в дисертацията Христо Димитров заявява, че използва **компаративистичния подход**, като открива неговите възможности в способността му не само „да сравнява определени образи, герои, символи, теми и мотиви от Данте в основните произведения на Елиът, но и да изследва как Елиът ги реинтерпретира в рамките на собствената си поезия“ (с. 11), да оцени „иновативността и оригиналността на Елиът при адаптирането на Данте в собствената му поезия“ (с. 11).

Всъщност в труда е използван и **междутекстовият подход** с неговите богати възможности да навлиза в смисловата многозначност на поетическите творби посредством евристиката на асоциациите (от кодираните алюзии в междутекстовите диалози от страна на Елиът с творчеството на Данте до новаторските асоциации хрумвания в тълкуването на изследователя). В обсега на сравнителния подход остава концепта за „влиянието“ – тази част от диалога, която е заложена в естетическите възгледи на Елиът, в съзнателната му, заявена оценка на предходниците, на Данте и приноса му в развитието на поетическия език и образността в контраст с ролята на Шекспир, Милтън и романтиците в

английската литература, добре разяснено от докторанта в **първа глава** на дисертацията.

В труда са поставени и изпълнени успешно няколко **основни изследователски задачи**: първо, анализът се опитва да отговори на въпроса защо Елиът смята Данте за своето най-значимо и трайно влияние; второ, дисертацията хвърля светлина върху някои недостатъчно изследвани паралели между основните произведения на Елиът до 1942 г. и „Божествена комедия“ на Данте; трето – показва се как след „Пустата земя“ Елиът пресъздава духовната трансформация на поклонника в дискурсите на лирическите говорители от неговите основни поеми; четвърто – включва в съвременната критическа дискусия връзката на Елиът с Емили Хейл, което се превръща в своеобразна проекция на Дантевата Беатриче в живота на Елиът.

По какъв мисловен път авторът разкрива еволюцията на Елиът в адаптирането на основни мотиви и образи от Дантевата „Божествена комедия“? Във **втора глава** вниманието се насочва към поезията на Елиът, писана между 1915 г. – 1922 г., като се изследва паралелът между героите на Елиът и Данте: Пруфрок и Гуидо, Геронтион и монаха Албериго; между Геронтион и Птолемя, както и между градските чиновници и прокълнатите в преддверието на ада и Лимбо.

Трета глава е посветена на поезията между 1925 г. – 1930 г., съответно на поемите „Кухите хора“ (1925) и „Пепелната сряда“ (1930), в които се поражда съответствие между ключови образи като Орела, Трите стъпала, Сините скали, Дима, Дамата и Градината, както и в мотивите за слепотата, тъмнината и връзката ѝ с духовния мрак, светлината и връзката ѝ с Бога и духовното просветление, присъстващи както в стихотворенията на Елиът от този период, така и в „Чистилице“ на Данте.

В поезията между 1936 г. – 1942 г. („Четири квартета“, **четвърта глава**) се осъществява оттеглянето на Дамата като водач на разказвача, което според изследователя е съпоставимо с оттеглянето на Беатриче като водач на Данте в Рая, пристигането на лирическия говорител от поемата на Елиът в Емпирея съответства на края на Дантевото пътуване през Рая, видението на лирическия

говорител за розата е повлияно от описанието на Данте за розата в центъра на Емпирея; разгръщат се мотиви като светлината и връзката ѝ със зрението, градината и връзката ѝ с духовното израстване, както розата и връзката ѝ със спасението, които присъстват и в „Четири квартета“ на Елиът, и в „Рай“ на Данте.

Христо Димитров успява задълбочено да проследи и изясни сложния диалог на взаимодействието между двата поетически свята на Елиът и на Данте, който се отличава не само с адаптации, продиктувани от влиянието на предходника, а и на съзнателно имплементиране в дълбоките семантични равнища на поетическата образност и многозначност на концептуални сходства и разлики в използването на наследените представи, мотиви, персонажи и образи с цел да се изгради нова модерна поетическа изразност в началото на ХХ в.

Първият аспект, който прави впечатление, е **ерудицията**, която е натрупал авторът по темата на своята дисертация. Докторантът е проучил в детайли не само основните публикувани трудове, които анализират връзката между Елиът и Данте (книгата на Доминик Манганиело „Т.С. Елиът и Данте“ (1989) и сборника „Т.С. Елиът. Данте и идеята за Европа“ (2011)), но и десетки други анализи и разработки на частични и по-обща аспекти за поезията на Данте и Елиът. Прав е да отбележи като постижение още в началото, че малко са опитите да се сговорят постиженията в литературоведските изследвания за Данте и за Елиът и този негов почин е своеобразно изграждане на мост над пропастите на професионалното затваряне на изследователския интерес само към собствената тема, което е непродуктивно при оглеждането на интертекстуалната тема на дисертационния труд.

Оттук се разкрива **способността му да поема свой път на анализ** върху отличното познаване на натрупаните интерпретации в огромната литература за Данте и Елиът и да изработи собствен аргументиран интерпретативен ключ.

Дисертантът разглежда многопланово набелязаната проблематика и изследва обикновено по няколко семантични възможности за тълкуване на многозначните алегорични образи при двамата поети (например образа на Геронтион като „първообраз на пустинника“ или аргумента в полза на неговото бездушество съществуване според ракурса на „Пустата земя“). Понякога

тълкуването тръгва от една дума, която поражда специална асоциативна нишка в мрежата от междутекстови връзки. Плувайки в многозначността на семантичните проекции между отделните творби, авторът винаги притежава съзнание за тяхната валидност, убедителност, мотивираност. Проверката на хипотезите за семантичните перспективи в тяхното разгръщане и приемане се демонстрира като качество на мисленето и като механизъм, заложен в текста и разгръщаш се и пред очите на читателя по време на четенето на текста на дисертацията.

Колегата се стреми да не изпадне в свръхинтерпретация, което е често срещана опасност за критическия анализ от една страна, или, от друга, да не обедни богатия смислов свят на световнозначими литературни творби, като го приведе в плоскостта на някакъв „равнинен“ интерпретативен хоризонт. В труда тези крайности са избегнати, което показва, че дисертантът вече притежава зрялост на литературоведското мислене и уменията в стремежа към баланс и аргументация на предложените изследователски тези и хипотези.

Текстът на дисертацията е **съдържателен и притежава семантична плътност, смислова наситеност на анализа** в наслагването върху предходни интерпретации на нови, иновативни тълкувания.

Изследването „Рецепцията на Данте в творчеството на Т. С. Елиът“ е първото в нашето литературознание, което подхваща съществена съпоставка между двама световни поети на предренесанса и модерната поезия – Данте и Елиът. Това приближава нашето сравнително литературознание към постиженията на компаративистиката по света по дадената тема. Христо Димитров успява да изгради цялостен убедителен собствен прочит на диалога между поезията на Елиът и на Данте като преминава по върховете на всички натрупани критически постановки, за да намери аргументирана позиция, определяща му свое място не само в българското литературознание, но и в международните изследвания.

Приемам общите и частичните приноси, очертани от автора в автореферата (въпреки че смятам, че те трябваше да бъдат приложени и в текста на дисертацията).

3. Заключение и предложение.

Като имам предвид демонстрираните качества на докторанта за евристични литературоведски находки и наблюдения, задълбоченото навлизане в сложна изследователска проблематика и методология за тълкуване на едни от най-великите световни поети със заявена способност за собствен ъгъл на интерпретация, достигнатите приноси в разработката на темата, съдържателността на текста, убедено предлагам на членовете на уважаемото Научно жури да присъдят образователната и научна степен „доктор” на Христо Димитров в научната област 2.1. Филология, специалност „Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия“.

29. 08. 2024 г.

доц. д-р Владимир Донев

В. Търново

OPINION
by Vladimir Ivanov Donev,
Assoc. Prof. Ph.D. from VTU "St. St. Cyril and Methodius"
for a dissertation for awarding the educational and scientific degree "doctor"
Field of higher education
2. Humanities
Professional direction: 2.1. Philology
Scientific specialty: Literature of the peoples of Europe, America, Africa,
Asia and Australia
Author: Hristo Dimitrov
Topic: THE RECEPTION OF DANTE IN THE WORK OF T.S. ELLIOT
Scientific supervisor: Prof. Ph.D. Magdalena Kostova-Panayotova

1. The dissertation

The dissertation "The Reception of Dante in the Works of T.S. Eliot" contains 196 pages and consists of an introduction, four analytical chapters, a conclusion and a bibliography that includes 142 sources.

The dissertation student Hristo Dimitrov has fulfilled the minimum scientometric requirements in the procedure for awarding the educational and scientific degree "doctor". He has published 3 publications on the topic of the dissertation in prestigious scientific collections, and the work has already been published as a book in the university publishing house "Neofit Rilski" in 2024.

2. Dissertation structure and scientific contributions

In the introduction to the dissertation, the author explains precisely the grounds and directions, goals and tasks of his analysis.

The object of study is the main poetic works of TS Eliot until 1942, namely: "The Love Song of J. Alfred Prufrock" (1915), 'Gerontion' (1920), 'The Waste Land' (1922), 'The Hollow Men' (1925), 'Ash Wednesday' (1930) and 'Four Quartets' (1936-1942).

The main aim of the dissertation is to show 1) that in poetry between 1915 - 1922, Eliot deviates from Dante's narrative in the "Inferno" part of the poem, further developing or changing it; 2) that in poetry between 1925-1930 Eliot's references to Dante's Purgatory are consistent with Dante's text and that Eliot does not attempt to alter or develop the pilgrim's narrative; 3) that in the Four Quartets Eliot's references correspond both to descriptive aspects of the pilgrim's

account of Paradise, but also to the complex symbolic and theological meanings of Dante's account.

Already in the design of the study, and in the course of the analysis, a valuable quality of the author's position is discovered - the internal perspective of the critical look at the dialogue between the poetic work of Eliot and that of Dante, which creates a holding center of the interaction in the wealth of meaningful projections between the two poetic fields, in whose common detection gravitate similar ideas, images and motifs, which may run away entropically in the galaxy of allusions, if the researcher does not attract them again in his interpretative scheme. This is exactly what the doctoral student has managed to do - to examine in the evolution of the dialogue the universe of meaning projections in the poetry of the two great poets and not to get lost in the mists of allusions, always remaining at a reasonable distance in his inner conviction of the validity of the proposed observations and associations.

Regarding the methodological approaches in the dissertation, Hristo Dimitrov states that he uses **the comparativist approach**, finding its possibilities in his ability not only "to compare certain images, characters, symbols, themes and motifs from Dante in Eliot's major works, but also to explore how Eliot reinterpreted them within his own poetry" (p. 11), to appreciate Eliot's 'innovation and originality in adapting Dante into his own poetry' (p. 11).

In fact, the work also used **the intertextual approach** with its rich possibilities to enter into the semantic ambiguity of poetic works by means of the heuristic of associations (from the coded allusions in the intertextual dialogues of Eliot with Dante's work to the innovative association thoughts in the researcher's interpretation). Within the scope of the comparative approach remains the concept of "influence" - that part of the dialogue which is embedded in Eliot's aesthetic views, in his conscious, stated assessment of predecessors, of Dante and his contribution to the development of poetic language and imagery in contrast to the role of Shakespeare, Milton and the Romantics in English literature, well explained by the PhD student in **the first chapter** of the dissertation.

Several main research tasks are set and successfully carried out in the work: first, the analysis attempts to answer the question of why Eliot considered Dante to be his most significant and lasting influence; secondly, the dissertation sheds light on some underexplored parallels between Eliot's major works up to 1942 and Dante's Divine Comedy; thirdly, it shows how, after *The Waste Land*, Eliot recreates the spiritual transformation of the pilgrim in the discourses of

the lyrical speakers of his main poems; fourth – includes in the modern critical discussion Eliot's relationship with Emily Hale, which becomes a kind of projection of Dante's Beatrice in Eliot's life.

By what path of thought does the author reveal Eliot's evolution in adapting basic motifs and images from Dante's Divine Comedy? **Chapter Two** focuses on Eliot's poetry written between 1915-1922, exploring the parallel between Eliot's characters and Dante: Prufrock and Guido, Gerontion and the monk Alberigo; between Gerontion and Ptolemy, and between the city officials and the damned in the vestibule of Hell and Limbo.

A **third chapter** is devoted to the poetry between 1925-1930, respectively the poems "The Hollow People" (1925) and "Ash Wednesday" (1930), in which a correspondence arises between key images such as the Eagle, the Three Steps, the Blue Cliffs, Dima, The Lady and the Garden, and in the motifs of blindness, darkness and its relation to spiritual darkness, light and its relation to God and spiritual enlightenment, present both in Eliot's poems of this period and in Dante's Purgatory.

In the poetry between 1936 - 1942 ("Four Quartets", **chapter four**) the withdrawal of the Lady as the guide of the narrator takes place, which, according to the researcher, is comparable to the withdrawal of Beatrice as the guide of Dante in Paradise, the arrival of the lyrical speaker from Eliot's poem in the Empyrean corresponds to the end of Dante's Journey through Paradise, the lyric speaker's vision of the rose is influenced by Dante's description of the rose at the center of the Empyrean; unfolding motifs such as light and its connection to sight, the garden and its connection to spiritual growth, and the rose and its connection to salvation, which are present in both Eliot's Four Quartets and Dante's Paradiso.

Hristo Dimitrov manages to thoroughly trace and clarify the complex dialogue of the interaction between the two poetic worlds of Eliot and Dante, which is distinguished not only by adaptations dictated by the influence of the predecessor, but also by a conscious implementation in the deep semantic levels of poetic imagery and ambiguity of conceptual similarities and differences in the use of inherited ideas, motifs, characters and images in order to build a new modern poetic expressiveness at the beginning of the 20th century.

The first aspect that makes an impression is **the erudition** that the author has accumulated on the topic of his dissertation. The PhD student has studied in detail not only the main published works that analyze the relationship between Eliot and Dante (Dominik Manganiello's book T.S.

Eliot and Dante (1989) and the collection "T.S. Eliot. Dante and the Idea of Europe" (2011)), but also dozens of other analyzes and elaborations of partial and more general aspects of Dante's and Eliot's poetry. He is right to point out as an achievement at the outset that there are few attempts to reconcile the achievements of literary research on Dante and on Eliot, and this death of his is a kind of building a bridge over the chasms of professional closure of research interest only to one's own subject, which is unproductive in looking at the intertextual topic of the dissertation.

Hence his **ability to take his own path of analysis** on an excellent knowledge of the accumulated interpretations in the vast literature on Dante and Eliot and to work out his own reasoned interpretive key is revealed.

The dissertation examines the multifaceted problematic and usually explores several semantic possibilities for the interpretation of the multi-meaning allegorical images in the two poets (for example, the image of Gerontion as the "prototype of the hermit" or the argument in favor of his soulless existence according to the perspective of "The Waste Land"). Sometimes the interpretation starts from a single word that gives rise to a special associative thread in the web of intertextual connections. Swimming in the ambiguity of semantic projections between individual works, the author always has an awareness of their validity, persuasiveness, motivation. The verification of hypotheses about semantic perspectives in their deployment and reception is demonstrated as a quality of thinking and as a mechanism embedded in the text and unfolding before the eyes of the reader during the reading of the dissertation text.

The colleague strives not to fall into over-interpretation, which is a common danger of critical analysis on the one hand, or, on the other hand, not to impoverish the rich meaning world of world-important literary works by bringing it to the plane of some "flat" interpretive horizon. In the work, these extremes are avoided, which shows that the dissertation student already possesses the maturity of literary thinking and the skills in striving for balance and argumentation of the proposed research theses and hypotheses.

The text of the dissertation is meaningful and has semantic density, meaning saturation of the analysis in the superimposition of new, innovative interpretations on previous interpretations.

The study "The reception of Dante in the work of T. S. Eliot" is the first in our literary studies to take up a significant comparison between two world poets of the pre-Renaissance and modern poetry - Dante and Eliot. This brings our comparative literary studies closer to the

achievements of comparative studies around the world on the given topic. Hristo Dimitrov manages to build a comprehensive and convincing own reading of the dialogue between Eliot's and Dante's poetry by going over the peaks of all the accumulated critical statements in order to find a reasoned position, defining his place not only in Bulgarian literary studies, but also in international studies.

I accept the general and partial contributions outlined by the author in the abstract (although I think they should have been included in the thesis text as well).

3. Conclusion and suggestion

Bearing in mind the demonstrated qualities of the doctoral student for heuristic literary findings and observations, the in-depth entry into complex research issues and methodology for interpretation of some of the world's greatest poets with a stated ability for their own angle of interpretation, the contributions reached in the development of the topic, the content of the text, I confidently propose to the members of the esteemed Scientific Jury to award the educational and scientific degree "Doctor" to Hristo Dimitrov in the scientific field 2.1. Philology, specialty "Literature of the peoples of Europe, America, Africa, Asia and Australia".

29. 08. 2024.

Assoc. Dr. Vladimir Donev

V. Tarnovo